

סימן סג

בדברי הנודע ביהודה דמותר לעבור בגילוי עריות להצלת כלל ישראל

פירש דגם למ"ד דהוה ע"ז מ"מ איסורו נדחה משום חלול ה', ואזיל החזו"א לשיטתיה, ומצינו דחלול השם דוחה שפיכות דמים ביצמות עט, א שהרגו לבני שאלו כדי לפייס את הגבוענים שהתנהג עמהם שאלו שלא כדין, ומקשינן בגמרא והא כתיב וזנים לא יומתו על אבותם, ומשני א"ר יוחנן מוטב תעקר אות אחת בתורה ואל יתחלל שם שמים צפרהסיא, הרי דהרגו לבני שאלו הגם דלא היו חייבים מיתה כדי שלא יתחלל שם שמים, וגילוי עריות מצינו באסתר שמסרה עצמה לאחשורוש כדי להציל את ישראל הגם דגילוי עריות בקום עשה הוא מהעבירות דיהרג ואל יעבור, כיון דאם כל ישראל יאבדו הוה חלול ה', - ע"כ מדברי החזו"א והן הן הדברים שאמר הגר"י הוטנר.

ג) אכן צריך לידע ולהדגיש דהרבה פנים ודרגות יש לחלול ה', והדברים האמורים שמותר לעבור בשפיכות דמים למנוע חלול ה' היינו רק בחלול ה' רבתי, ולקבוע דבר זה היכן חשיבא כהאי חלול השם יכולים רק ע"י הוראת בית דין הגדול שבדור, ולא כל הרוצה ליטול את מחלל ה' יבוא ויטול, ובנוגע ביהודה שהבאנו לעיל דכתב דהא דאסתר עברה בגילוי עריות משום שהיה זאת להצלת כל ישראל עמד והוסיף "ושם היה צהוראח מרדכי ובית דינו ואולי צרוה"ק", והיינו דרך מרדכי ובית דינו או נביא צרוה"ק יכולים להחליט אם במילתא דא מותר לעבור בג' החמורות, שהרי הרבה דרכים למקום להציל לישראל, והבן, - ושמעתי דמעשה שהיה במלשין ובוגד שידע סודות צבא ורצה למסור אותם לאויבי ישראל וכבר התחיל צמעשו, ולא מצאו דרך ללכודו כי אם פתחו לעריות, והנה להאמור בנוגע ביהודה אסור היה לעשות כן דל"ה סכנה על כל ישראל אלא רק בארץ אחת, ועוד דגם אם יגלה הסודות אין הדבר ודאי שע"י תהא סיבה שינצחו במלחמה אלא שיש בזה סיכון רב אבל ל"ה מילתא דבדואי, וכמוכן, והגם דפקו"נ דוחה לכל התורה אפילו בספק ספיקא, שאני הכא דגילוי עריות לא נדחה משום פקו"נ ורק בהצלת כלל ישראל מותרים לעבור בגילוי עריות, אבל בספק לא שמענו, ול"ש כאן דינא דספק נפשות להקל שהרי גלוי עריות לא נדחה משום פקו"נ, [ובגליין רע"א ציו"ד ריש סימן קנ"ו צ"ן לדברי הפמ"ג דבספק גילוי עריות יהרג ואל יעבור ול"ש בזה הכלל דספק נפשות להקל].

ד) והנה יעל אשת חבר הקיני מסרה עצמה מדעתה לסיסרא, ויעוין בגזיר כג, דאמרינן על זאת דגדולה עבירה לשמה, וצריך להבין היאך עברה בזה על גילוי עריות, ויעוין בתוס'

א) קיי"ל דפקו"נ דוחה לכל התורה לזר מג' החמורות ע"ז גילוי עריות ושפכ"ד, ויעוין בתוס' בסנהדרין עד, ב ובעוד דוכתי שעמדו היאך נחנה אסתר ללוקחה להיות לאשת אחשורוש ומ"ט לא מסרה נפשה, והביאו לר"מ דהוכיח מינה דבעילת עכו"ם לא חשיבא גילוי עריות, והריב"ס בתוס' חלק על ר"מ, וכתב דכיון דאשה הוה קרקע עולם לא מיחייבה למסור נפשה ולכן לא מסרה אסתר נפשה כשאנסוה לבוא לבית המלך, [וכן הוא ברמ"א ציו"ד סימן קנ"ו סעיף א'], והנה כששלח מרדכי לאסתר שתלך לאחשורוש כדי להתחנן על עמה, אמרה אסתר כאשר אנדתי אנדתי, ויעוין במגילה טו, א דעד עתה הייתי באונם ולכן לא נאסרתי על מרדכי, אבל עתה שאני הולכת בראון א"כ אנדתי גם מבית מרדכי, וקשה היאך הלכה אסתר מדעתה לאחשורוש כדי להציל ליהודים, והרי גילוי עריות לא נדחה משום פקו"נ, ועמד בזה צו"ט נודע ביהודה מה"ט יו"ד סימן קס"א וכתב דהוא משום שהיה בזה הצלת כלל ישראל מהדור ועד כוש, ואין למידין הצלת יחידין מהצלת כלל ישראל, והיה זה בהוראת מרדכי ובית דינו ואולי היה צרוה"ק, [אבל אסור לאשה למסור עצמה לרועצים כדי שלא יהרגו לבני החבורה ודלא כחשובת הבית יעקב, עיי"ש בנוגע ביהודה], ודברים אלו צריכים פירוש וביאור מאי נפקמ"נ בין הצלת ציבור אחד לבין הצלת כל ישראל ומנא לן לחלק בהכי.

ב) ושאולתי זאת לפני רבות בשנים להגר"י הוטנר זצ"ל ואמר שעליו להחישב בדבר, לימים כאשר השתחרר מהשבי בממלכת ירדן לאחר שהיה כלוא במטוס החטוף כתב לי שהיה לו אז זמן לחשוב בזה והביאור הוא דהריגת כל עם ישראל הוא בגדר חלול ה' וכדכתיב בקרא [במדבר י"ד] והמתה את העם הזה כאיש אחד ואמרו הגויים מצלתי יכולת ה' וגו', ולמנוע חלול ה' מותר לעבור אפילו בגילוי עריות, - ודבריו היו אללי חידוש רב, שוב לאחר זמן ראיתי שכבר מובא כן מפי השמועה מאת מרן החזו"א ז"ל [בפאר הדור ח"ג עמוד קפ"ה] דחלול שם שמים דוחה אף לג' העבירות החמורות, דשינוי בסנהדרין קו, א שביקש דוד לעבוד ע"ז לכל יתחלל שם שמים כאשר יהרגו בנו אבשלום, שהיו בני מתרעמין על מידותיו של הקב"ה היאך חסיד שכמותו נענש כ"כ שהרגו בנו, ולכן מוטב שאעבוד ע"ז ואז יאמרו שהגיע לי זאת, [אמנם יעו"ש במהרש"א ולפירושו אין ראיה מהחם, ובשו"ט בית הלוי ח"ב דרוש י"ג כתב דדוד רצה רק לעשות שיחשבו שעובד ע"ז, - ובחזו"א בסנהדרין סימן כ"ד אות ב']

[334567]

בכחוצות ג, כ סוף ד"ה ולדרוש שעמדו בזה וכחצו שעשתה כן כדי להציל ישראל, - ויש לעיין שהרי כחצי בקרא בשופטים ד, טו, "ויפול כל מחנה סיסרא לפי חרב לא נשאר עד אחד, וסיסרא נס ברגליו", וא"כ איזה הצלת ישראל היה בהריגת סיסרא, ונריך לומר דהתם בפסוק כ"ג כחצי "ויכנע א' ביום ההוא את יצין מלך כנען לפני בני ישראל", ואם סיסרא שר הצבא היה מצליח לברוח חזרה לארצו, לא היה הנצחון מושלם ולא היה יצין נכנע אלא מנפה לזמן הראוי לחזור ולהלחם, ורק משום דלא נשאר מצבאו דסיסרא שריר ופליט זה היה הגורם שנכנע לפני בני ישראל, והנה בשירת דבורה ישנה אריכות גדולה היאך הרגה יעל לסיסרא, ובפסוק האחרון כחצי ותשקוט הארץ ארבעים שנה, וכפי הנראה רק משום הנצחון הגדול שהרגו גם לגבורים זה היה הגורם שנחיראו האומות מהם ושקטה הארץ ארבעים שנה, וידעה יעל כל זאת, ולכן מעשה דידה נחשב להצלת ישראל ומוחר היה לעבור בגילוי עריות לנורך זה, - אמנם לפ"י יחודש דלא רק באופן שכבר יש גזירה ודאית להרוג את עם ישראל מותר לעבור בג"ע, אלא גם למנוע מלחמה בעתיד נכלל בהאי היתרא, והגם דאף אם תהיה מלחמה הרי אין שום הכרח שיע"ז יאבדו ישראל דאפשר שינצחו לאויביהם, מ"מ כל שיש כאן צד להציל ישראל מותר לעבור בגילוי עריות. אמנם זה מילתא חדתא דגם בספיקא דעמידות כגון דא מותר לעבור בעריות, ויותר נראה דיעל לא ידעה באותה שעה דכבר נפלו כל אנשי מחנה סיסרא לפי חרב, וחשבה דהמלחמה עדיין במלוא חוקפה, וידוע דבזמנים ההם כאשר נהרג שר הצבא היה זה תחילת הנפילה והיו צורחים או נכנעים, ולכן מותר היה ליעל לעבור בעריות ולהרוג לסיסרא כי - היה צד לפי מחשבתה הצלת כלל ישראל.

* * *

ה) ובאמת דהיה מקום להוסיף בזה, דהנה אסתר הייתה אחת מו' נביאות שעמדו לישראל (מגילה יד, א), ויעיין בחוס' בסנהדרין פט, ב דהא דנביא דעוקר דבר מה"ט בהוראת שעה, ל"ה דוקא כשמתנבא מה' אלא גם כשעושה כן מדעתו כשיש לו טעם גדול בדבר, ולפ"י י"ל דמשום הצלת כל ישראל אסתר שהיתה נביאה יכולה לעקור דבר מה"ט לנורך זאת, וגם אם נימא כהאי דא שבתוס' דרך ע"פ הדיבור יש כח לנביא לעקור דבר מה"ט יש לומר דעשתה כן אסתר ברוה"ק ע"פ נבואה, ובאמת שכבר הוסיף שם בנודע ביהודה "ושם היה בהוראת מרדכי וצית דינו, ואולי ברוה"ק", והיינו דהטעם דהצלת כל ישראל לחודא עדיין לא מחיר לעבור בגילוי עריות, אלא דהיה כן בהוראת מרדכי וצית דינו, ויש כח לחכמים לעקור דבר מה"ט אפילו בקום ועשה לפי שעה כשיש להם טעם חשוב לכך, והצלת כל ישראל הוה טעם חשוב, עוד הוסיף הנודע ביהודה "ואולי ברוה"ק", והיינו דכין נביא דעוקר דבר מה"ט לפי שעה, ואסתר נביאה הייתה, ובדרך זאת יש גם לבאר למעשה דיעל דהנה דבורה אשת לפידות המתנבאה ואמרה לנרק (שופטים ד, ט) "כי ביד אשה ימכר ה' את סיסרא", ויעיין שם ברלב"ג ובמלכות דהמתנבאה כאן דבורה שסיסרא יפול ביד יעל, ומעשה י"ל דכשראשה יעל שסיסרא נודמן לקראתה צבורחו למקומו הבינה דעליה נתנבאה דבורה, וכיון שהאפשרות להרוג לסיסרא הוא ע"י שיבעלנה ותחלישו, א"כ הוה בהוראת שעה דנביא להחיר דבר זה, ומש"כ החוס' דעשתה כן להציל לישראל היינו דמה"ט מהני כאן הוראת נביא, דגם בהוראת נביא נריך שיהא טעם חשוב כשצא לעקור דבר מה"ט.

סו"ס מחויבים לשמוע בדבר השם, ואין לך אונס גדול מינה, וא"כ במעשה דאסתר שהלכה למסור עצמה לאחשורוש הרי הוה אונס גמור ומ"ט נאסרה על מרדכי, ניש מקום לפלפל בקושיא זאת והבין.

ז) איברא נראה דלא הייתה אסתר מזד הדין מחויבת לילך לאחשורוש שהרי היה לה בזה סכנה גדולה כמבואר בקראי, ולרוב הפוסקים אין אדם מחויב להכניס עצמו בסכנה כדי להציל לרעהו, והגם דבמלחמה להציל מיד אויב חייב כאו"א לסכן נפשו, היינו בגדרי מלחמה וזוהי, ולא במילתא כגון דא, אלא דמרדכי ביקש מאסתר שתמסור נפשה להצלת כלל ישראל כמבואר בקרא, ומעשה הא דנאסרה על מרדכי היינו דהגם דעשתה מה שעשתה בהיתר מ"מ ביחס לבעלה חשיבא "מעל" שהרי לא הייתה מוכרחה לעשות זאת אלא ממדת חסידות, וזה שהוכיח המהרי"ק דגם באומרת מותר נאסרת על בעלה, אולם שפיר יש מקום לדון דאם נביא יאמר לאשה שהקב"ה צוה שתמסור עצמה כדי להציל

ו) והנה הגם דהא דהלכה אסתר לאחשורוש הוה בהיתרא כדי להציל לכלל ישראל, מ"מ נאסרה בזה על מרדכי, וכדאמרין במגילה טו, א דקאמרה אסתר כאשר אבדתי אבדתי היינו מצית מרדכי, וכבר הוכיח מינה בשו"ת המהרי"ק שורש קס"ז דהא דנאסרת אשה שזינתה על בעלה ל"ה משום דקעבידא איסורא כלפי שמיא, אלא משום דמעלה בבעלה מעל, ולכן גם בשוגגה ואומרת מותר נאסרת עליו, שהרי אסתר כדן עשתה ומ"מ נאסרה על מרדכי, - אמנם הדבר נריך פירוש דהנה אשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה, וא"כ כיון שחייבת הייתה אסתר לילך לאחשורוש הרי אין לך אונס גדול מיניה, ואטו דבר ה' ומצותו הוה פחות הכרח מאשר בשר ודם שמאיים להורגו, והגע בעצמך דאם הקב"ה יאמר לאשה בנבואה למסור עצמה לפלוני שיצא עליה ואם לאו תמות לאחיה, מ"ט לא תהא מותרת לבעלה, דמאי נפקמ"נ אם בשר ודם מאיים עליה להורגה או דבר השם, ואם הקב"ה אמר שתעשה כן ולא הזהירה דאם לאו תמות, הרי